Neljapäev, 9. juuni 2022

P9_TA(2022)0240

Õigusriik ja Poola riikliku taastekava võimalik heakskiitmine

Euroopa Parlamendi 9. juuni 2022. aasta resolutsioon õigusriigi ja Poola riikliku taastekava võimaliku heakskiitmise kohta (2022/2703(RSP))

(2022/C 493/10)

Euroopa Parlament,

— võttes arvesse Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artikleid 1 ja 2, artikli 7 lõiget 1 ja artiklit 19,

— võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat,

— võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrust (EL) 2021/241 ([1]), millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu,

— võttes arvesse ELi lepingu artikli 7 lõike 1 kohast komisjoni 20. detsembri 2017. aasta põhjendatud ettepanekut, mis käsitleb õigusriigi olukorda Poolas: ettepanek võtta vastu nõukogu otsus, millega järeldatakse ilmset ohtu, et Poola Vabariik rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet (COM(2017)0835),

— võttes arvesse oma 1. märtsi 2018. aasta resolutsiooni komisjoni otsuse kohta kohaldada ELi lepingu artikli 7 lõiget 1 seoses olukorraga Poolas ([2]),

— võttes arvesse komisjoni 23. mai 2022. aasta soovitust võtta vastu nõukogu soovitus, milles käsitletakse Poola 2022. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Poola 2022. aasta lähenemisprogrammi kohta (COM(2022)0622) (edaspidi „2022. aasta Euroopa poolaasta riigipõhised soovitused“),

— võttes arvesse oma 17. septembri 2020. aasta resolutsiooni ettepaneku kohta võtta vastu nõukogu otsus, millega järeldatakse ilmset ohtu, et Poola Vabariik rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet ([3]),

— võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrust (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks (edaspidi „õigusriigi tingimuslikkuse määrus“),

— võttes arvesse oma 24. juuni 2021. aasta resolutsiooni, mis käsitleb komisjoni 2020. aasta aruannet õigusriigi kohta ([4]),

— võttes arvesse oma 8. juuli 2021. aasta resolutsiooni liidu eelarve kaitsmiseks kehtestatud üldise tingimuslikkuse korra kohaldamise suuniste koostamise kohta ([5]),

— võttes arvesse oma 16. septembri 2021. aasta resolutsiooni meediavabaduse ja õigusriigi olukorra edasise halvenemise kohta Poolas ([6]),

— võttes arvesse oma 21. oktoobri 2021. aasta resolutsiooni Poola õigusriigi kriisi ja ELi õiguse ülimuslikkuse kohta ([7]),

([1]) ELT L 57, 18.2.2021, lk 17.
([2]) ELT C 129, 5.4.2019, lk 13.
([3]) ELT C 385, 22.9.2021, lk 317.
([4]) ELT C 81, 18.2.2022, lk 27.
([5]) ELT C 99, 1.3.2022, lk 146.
([6]) ELT C 117, 11.3.2022, lk 151.
([7]) ELT C 184, 5.5.2022, lk 154.

— võttes arvesse oma 10. märtsi 2022. aasta resolutsiooni õigusriigi ja Euroopa Kohtu otsuse tagajärgede kohta ([8]),

— võttes arvesse oma 5. mai 2022. aasta resolutsiooni ELi lepingu artikli 7 lõike 1 alusel toimuvate kuulamiste kohta Poola ja Ungari küsimuses ([9]),

— võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat,

— võttes arvesse komisjoni 1. juuni 2022. aasta ettepanekut võtta vastu nõukogu rakendusotsus Poola taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmise kohta (COM(2022)0268),

— võttes arvesse nõukogu ja komisjoni 7. juuni 2022. aasta avaldust õigusriigi ja Poola riikliku taastekava võimaliku heakskiitmise kohta,

— võttes arvesse kodukorra artikli 132 lõikeid 2 ja 4,

A. arvestades, et nagu on sätestatud ELi lepingu artiklis 2, kajastatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja kinnistatud rahvusvahelistes inimõigustealastes lepingutes, rajaneb liit sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine; arvestades, et need väärtused, mis on liikmesriikidele ühised ja mille kõik liikmesriigid on vabatahtlikult omaks võtnud, moodustavad liidus elavate inimeste õiguste aluse;

B. arvestades, et ilmne oht, et mõni liikmesriik rikub oluliselt ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtusi, ei puuduta üksnes üksikut liikmesriiki, kus see oht tekib, vaid mõjutab ka teisi liikmesriike, nendevahelist usaldust, liidu olemust ja selle institutsioonide toimimist ning liidu kodanike põhiõigusi, mis tulenevad liidu õigusest;

C. arvestades, et Poola valitsuse algatatud muudatused, eelkõige kohtusüsteemis, on demokraatiat ja õigusriiki tõsiselt kahjustanud;

D. arvestades, et volinike kolleegiumi 1. juuni 2022. aasta otsus ettepaneku kohta võtta vastu nõukogu rakendusotsus Poola taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmise kohta ei olnud teadupärast ühehäälne;

E. arvestades, et 2021. aasta oktoobri täiskogu istungil määras komisjoni president Ursula von der Leyen Poola taaste- ja vastupidavuskava heakskiitmiseks kindlaks kolm kriteeriumi: Poola kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi laialisaatmine, kohtunike distsiplinaarmenetluste reformimine ning niisuguste kohtunike ametisse ennistamine, kelle ametikohustuste täitmise on distsiplinaarkolleegium peatanud;

F. arvestades, et Euroopa Parlament on korduvalt nõudnud, et komisjon ja nõukogu hoiduksid Poola taaste- ja vastupidavuskava projekti heakskiitmisest seniks, kuni Poola valitsus rakendab Euroopa Liidu Kohtu ja rahvusvaheliste kohtute otsuseid täielikult ja nõuetekohaselt, ning tagaksid, et kava hindamisega tagatakse vastavus asjakohastele riigipõhistele soovitustele, pidades eelkõige silmas kohtusüsteemi sõltumatuse kaitsmist;

G. arvestades, et Poola õigusvaldkonna reformid on veel pooleli ning hiljuti esitatud hääletusele pandavates seaduseelnõudes ja arutlusel olevates ettepanekutes ei ole tulemuslikult käsitletud kõiki probleeme, mis on seotud kõnealuste kohtuorganite sõltumatuse ja distsiplinaarmenetlustega; arvestades, et Poola Senat püüab neid ettepanekuid muuta, et viia need kooskõlla kohtusüsteemi sõltumatuse põhimõttega; arvestades, et paljude kohtunike suhtes kohaldatakse ikka veel distsiplinaarmenetlusi ja/või nad ei ole veel ametisse ennistatud;

H. arvestades, et Poola ametivõimud on võtnud hiljuti mitmeid komisjoni presidendi seatud kolme tingimusega otseses vastuolus olevaid meetmeid, sealhulgas 2022. aasta veebruaris ühe kohtuniku ametikohustuste täitmise peatamine Euroopa õiguse ja Euroopa kohtute otsuste kohaldamise tõttu; arvestades ühtlasi, et Poola president määras ametisse enam kui 200 uut (riikliku kohtute haldamise nõukoja – Krajowa Rada Sądownictwa (neo-KRS) taotluse alusel) vääratel

([8]) Vastuvõetud tekstid, P9_TA(2022)0074.
([9]) Vastuvõetud tekstid, P9_TA(2022)0204.

alustel nimetatud nn neokohtunikku, kellest neli määrati kõrgeimasse kohtusse; arvestades lisaks, et justiitsministri taotlusel õõnestas 10. märtsil 2022. aastal politiseerunud ja täielikult allutatud konstitutsioonikohus (nn asenduskohtunike osalusel) Poolas Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 kehtivust, seades kahtluse alla Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Poola kohtute suutlikkuse kohtunike ametisse nimetamise õigsust ja neo-KRSi sõltumatust uurida;

I. arvestades, et taaste- ja vastupidavusrahastu määruses on selgelt kindlaks määratud riikliku kava ettevalmistamiseks, heakskiitmiseks ja rakendamiseks vajalikud tingimused ning eelkõige artiklis 19 ja V lisas on sätestatud 11 kriteeriumi, mille alusel komisjon peab hindamisi tegema, eelkõige hindama, kas asjaomase liikmesriigi pakutud tegevuskord tagab eeldatavasti taaste- ja vastupidavusrahastust eraldatud vahendite kasutamisel korruptsiooni, pettuste ja huvide konfliktide ärahoidmise, avastamise ja kõrvaldamise; arvestades, et taaste- ja vastupidavusrahastu määruses nõutakse, et kontrolli ja järelevalvega tegelevatel asutustel oleksid oma ülesannete sõltumatuks täitmiseks õiguslikud volitused ja haldussuutlikkus, ning arvestades, et nõukogu rakendusotsuse eelnõus endas rõhutatakse, et tõhus kohtulik kaitse on sisekontrollisüsteemi toimimise eeltingimus;

J. arvestades, et 2022. aasta Euroopa poolaasta riigipõhistes soovitustes märkis komisjon, et kohtusüsteemi sõltumatus, tõhusus ja kvaliteet on selle olulised osad ning et Poolas on õigusriigi olukord halvenenud ja kohtute sõltumatus endiselt väga problemaatiline, mida on märgitud ka mitmes Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuses;

K. arvestades, et 2022. aasta Euroopa poolaasta riigipõhistes soovitustes soovitas komisjon Poolal võtta 2022. ja 2023. aastal meetmeid ka oma investeerimiskliima parandamiseks, kindlustades eelkõige kohtusüsteemi sõltumatuse ning tagades tulemuslikud avalikud konsultatsioonid ning sotsiaalpartnerite kaasamise poliitika kujundamise protsessi;

L. arvestades, et taaste- ja vastupidavusrahastu peaks eelduste kohaselt leevendama COVID-19 pandeemia kõige teravamat mõju ELi majandusele ja kodanikele ning see peaks eeldatavasti toetama ELi taastumist ja vastupidavust ning kiirendama rohe- ja digiüleminekut, kui seda rakendatakse tulemuslikult, järgides samal ajal rangelt õigusriigi põhimõtet ja ELi vahendite usaldusväärset finantsjuhtimist;

M. arvestades, et komisjoni hinnangul sisaldab Poola kava kohtusüsteemi sõltumatusega seotud vahe-eesmärke, et parandada investeerimiskliimat ning luua tingimusi taaste- ja vastupidavuskava mõjusaks rakendamiseks; arvestades, et taaste- ja vastupidavusrahastu raames ei saa väljamakseid teha enne, kui on tõendatud nende vahe-eesmärkide täitmine;

N. arvestades, et taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikli 13 lõike 1 kohaselt ei ole ükski pärast 31. detsembrit 2021 vastu võetud kava eelmaksete tegemiseks kõlblik;

1. väljendab sügavat muret komisjoni 1. juunil 2022 antud positiivse hinnangu pärast Poola poolt 3. mail 2021 esitatud riiklikule taaste- ja vastupidavuskavale, võttes arvesse ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste, sealhulgas õigusriigi põhimõtete ja kohtusüsteemi sõltumatuse praegust ja jätkuvat rikkumist riigis; kordab, et selliseid rikkumisi on nõuetekohaselt dokumenteeritud paljudes kohtuotsustes, ELi institutsioonide hinnangutes ja seisukohtades, sealhulgas parlamendi resolutsioonides ja käimasolevas ELi lepingu artikli 7 lõike 1 kohases menetluses, ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide poolt; tuletab meelde, et Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste täitmine ning ELi õiguse ülimuslikkuse järgimine ei ole vaidlustatavad ja neid ei saa käsitada vahetuskaubana;

2. peab kahetsusväärseks, et taaste- ja vastupidavuskavas sätestatud tingimused ei näe ette kõigi ebaseaduslikult ameti täitmisest kõrvaldatud kohtunike viivitamatut ennistamist endistele ametikohtadele, ning nõuab tungivalt, et Poola valitsus kiirendaks tunduvalt nende endistele ametikohtadele ennistamise protsessi ning et komisjon jälgiks ja hõlbustaks seda protsessi; on seisukohal, et ametiülesannete täitmise peatamise otsuse kohtulik läbivaatamine võib toimuda kohtuniku ametis olles; taunib mõnede kohtunike vastu suunatud praeguseid tavasid – nad on viidud üle teise osakonda ja/või nad on olnud sunnitud naasmisel puhkusele minema või neid on mõjutanud sarnane taktika, millega rikutakse mitmesuguseid Poola ja Euroopa Kohtu otsuseid – ja mõistab need hukka;

3. nõuab tungivalt, et nõukogu kiidaks taaste- ja vastupidavusrahastu raames Poola riikliku kava heaks ainult siis, kui Poola on täitnud täies ulatuses taaste- ja vastupidavusrahastu määruse, eriti selle artikli 22 nõudeid, eelkõige selleks, et kaitsta liidu finantshuve huvide konflikti ja pettuse eest, ning järginud kõiki Euroopa poolaasta riigipõhiseid soovitusi õigusriigi valdkonnas ja kui ta on rakendanud kõiki asjakohaseid Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuseid; tuletab meelde, et vastastikusel tunnustamisel ja vastastikusel usaldusel põhinev koostöö liikmesriikide, Euroopa Liidu ja nende ametiasutuste vahel ei saa toimida, kui õigusriigi põhimõtete järgimises esineb puudusi;

4. tuletab meelde, et õigusriigi põhimõtete ja ELi lepingu artikli 2 järgimine on rahastu vahendite kasutamise eeltingimus, et õigusriigi tingimuslikkuse mehhanism on taaste- ja vastupidavusrahastu suhtes täielikult kohaldatav ning et taaste- ja vastupidavusrahastust ei tohiks rahastada meetmeid, mis on ELi lepingu artiklis 2 sätestatud ELi väärtustega vastuolus; tuletab meelde, et komisjon peab pidevalt väga hoolikalt jälgima taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisega seotud riske, mis kahjustavad ELi finantshuvisid, ning õigusriigi põhimõtete mis tahes rikkumisi või võimalikke rikkumisi ning võtma kooskõlas õigusriigi tingimuslikkuse määruse ning taaste- ja vastupidavusrahastu määrusega viivitamata meetmeid juhtudel, kui ELi finantshuve võidakse kahjustada;

5. on veendunud, et liidu finantshuvide kaitsmise, piisava kontrollisüsteemi loomise, kohtusüsteemi sõltumatuse ning pettuste, huvide konfliktide ja korruptsiooni ärahoidmise, avastamise ja kõrvaldamisega seotud vahe-eesmärgid ja sihid on eeltingimused ning need tuleb täita enne esimese maksetaotluse esitamist, ning tuletab meelde, et enne nende täitmist ei saa taaste- ja vastupidavusrahastu raames ühtegi makset teha;

6. on arvamusel, et taaste- ja vastupidavusrahastu raames ei saa Poolale makseid teha enne, kui kõik asjakohased Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsused on täielikult täidetud; rõhutab, et komisjon ja nõukogu on oma tegevuse eest Euroopa Parlamendi ees poliitiliselt vastutavad;

7. võtab teadmiseks komisjoni otsuse seada taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite vabastamise üheks peamiseks tingimuseks Poola kõrgeima kohtu ebaseadusliku distsiplinaarkolleegiumi sulgemise ja distsiplinaarülesannete üleandmise kõrgeima kohtu teisele kojale; nõuab tungivalt, et komisjon kohaldaks tugevat kontrollimehhanismi ja katseaega tagamaks, et uus koda vastaks enne mis tahes rahaliste vahendite eraldamist seaduse alusel moodustatud sõltumatu ja erapooletu kohtu kriteeriumidele, nagu nõutakse ELi lepingu artiklis 19; rõhutab vajadust pidada taaste- ja vastupidavuskavas ette nähtud ajakavast rangelt kinni;

8. tuletab meelde, et Euroopa Liidu Kohtu määrus on Poola jaoks siduv ja Poola peab ikka veel maksma ühe miljoni euro suurust igapäevast karistusmakset, kuni ta lahendab kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumiga seotud otsuste probleemi; kutsub seetõttu komisjoni üles distsiplinaarsüsteemi reformi kontrollima, et tagada selle range kooskõla Euroopa Liidu Kohtu otsustega;

9. peab kahetsusväärseks, et vahe-eesmärkides ei käsitleta ebaseadusliku konstitutsioonikohtu ja ebaseadusliku riikliku kohtute haldamise nõukojaga seotud küsimusi, mis kahjustavad riikliku kohtute haldamise nõukoja erapooletust ja sõltumatust; kutsub komisjoni üles algatama selles küsimuses viivitamata rikkumismenetluse;

10. peab kahetsusväärseks, et eelkõige Euroopa Parlamendile ei ole komisjoni ja Poola ametiasutuste vaheliste läbirääkimiste kohta antud piisavalt teavet; ootab, et komisjon teavitaks parlamenti kiiresti ja korrapäraselt mis tahes asjaomasest arengust;

11. tuletab lisaks meelde, et õigusriigi põhimõtete järgimist ja ELi vahendite usaldusväärset finantsjuhtimist tuleb pidevalt hinnata kogu taaste- ja vastupidavusrahastu elutsükli jooksul ning et vahe-eesmärkide ja sihtide rahuldav täitmine ning nendega seotud maksed eeldavad, et vahe-eesmärkide ja sihtidega seotud meetmeid, mis on juba rahuldaval viisil täidetud, ei ole tagasi pööratud; rõhutab, et komisjon peab hoiduma rahaliste vahendite väljamaksmisest ja vajaduse korral need tagasi nõudma, kui sellised tingimused ei ole enam täidetud;

12. tuletab meelde, et komisjon kui aluslepingute täitmise järelevalvaja peaks kasutama kõiki tema käsutuses olevaid vahendeid, et tagada ELi lepingu artiklis 2 sätestatud väärtuste järgimine ja liidu õiguse ülimuslikkus;

13. tuletab meelde, et taaste- ja vastupidavusrahastu eesmärk on suurendada ELi ja selle liikmesriikide, sealhulgas Poola taastumist ja vastupidavusvõimet; taunib asjaolu, et Poola valitsuse tegevuse tõttu ei ole taaste- ja vastupidavusrahastust rahastamine veel Poola inimeste ja piirkondadeni jõudnud;

14. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule ja komisjonile ning liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele.